

*Gilda Scardaccione**

Univerzitet Pescara

PROCENA LIČNOSTI MALOLETNIKA U MALOLETNIČKOM KRIVIČNOM POSTUPKU U ITALIJI

Apstrakt. Autor u radu polazi od kritike pozitivističke orijentacije, za koju ističe da, iako prevažidena u kriminologiji, još uvek ima uporište u krivičnim postupcima koji se vode prema maloletnim učiniocima krivičnih dela a tome su uzrok istorijski, društveni i kulturni momenat. Umesto otkrivanja nedostataka socio-psihološke prirode i shodno tome tvrdnje da krivično delo nije rezultat slobodne volje, treba afirmisati teorije društvene reakcije, simboličkog interakcionizma i etiketiranja koje učinioca krivičnog dela tretiraju kao tvorca svoje sudbine. Autor predlaže korišćenje multifaktorskog pristupa u utvrđivanju geneze maloletničke delinkvencije koji je jednako primenljiv i u pogledu drugih učinilaca krivičnih dela. Navedeni pristup obuhvata kako procenu rizika budućeg kriminalnog ponašanja i recidiva, izraženu kroz postojanje faktora koji si korelisani a ne uzročno povezani sa nedopuštenim ponašanjem, tako i procenu faktora zaštite koji deluju inhibirajuće na potencijalne učinioce. Razmatranje faktora rizika treba postaviti u trodimenzionalni okvir oličen u ličnosti, sredini i društvenom ponašanju. Autor predlaže korišćenje i interakcionističke naučne paradigme u krivičnom postupku koja podrazumeva davanje mogućnosti učiniocu da preko naracije rekonstruiše sopstvenu akciju u pokušaju da je predstavi društveno prihvatljivom odnosno da ponudi svoju verziju događaja. Na taj način krivično delo se posmatra ne više kao patološki simptom već kao događaj koji se upisuje u biografiju osobe koja ga je izvršila i karakteriše način upoznavanja realnosti.

Ključne reči: maloletnička delinkvencija, procena, prognoza, opservacija, korelativni faktori.

UVOD

Maloletnička devijantnost u Italiji od nedavno je poprimila novo lice, sa sve složenijom fizionomijom sa kojom je sve teže hvatati se u koštac¹. Na takve promene se nailazi bilo sa tačke gledišta afirmisanja novih tipologija prestupa, bilo u odnosu na fizionomiju maloletnika. Dolaze do izražaja ponašanja kao što su nasilje na fudbalskim stadionima, siledžijstvo u školama, koje sve češće poprима karakter pravih oblika delinkvencije, uplitanje maloletnika u aktivnosti organizovanog kriminaliteta, porast broja stranih maloletnika umešanih u devijantne slučajeve. To povlači za sobom

* vanredni profesor, gilda.scardaccione@unich.it

1 F. Occhiogrosso /2007/: La "nuova" devianza minorile. *Minori Giustizia*, 1, pp.7-15.

prilagođavanje interpretativnih modela koji nisu isključivo usmereni na određivanje društvene, ambijentalne, ekonomske i kulturne deprivacije maloletnika budući da novi oblici maloletničke devijantnosti pokazuju karakter transverzalnosti uz često uplitanje i maloletnika koji pripadaju višim društvenim klasama; dovoljno je pomisliti na pojave kao što su siledžijstvo u školama, upotreba droge, nasilje na fudbalskim stadionima. Zbilja se otkriva veći manjak u odnosu na autoritet uloge roditelja, školskih ustanova u toj meri da kod mladih u razvoju izazivaju slab osećaj prema zakonu i neadekvatno poštovanje pravila. U toj perspektivi treba prilagoditi krivičnopravnu intervenciju prema devijantnim adolescentima i shodno tome principe i instrumente za proveru ličnosti maloletnog učinioca krivičnog dela neospornog temelja maloletničke pravde.

1. PROCENA LIČNOSTI MALOLETNIKA I KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV MALOLETNIKA

Zahtev da se krivični postupci protiv maloletnog učinioca krivičnog dela razmatraju na specifičan način koji bi bio različit od krivičnih postupaka protiv punoletnog učinioca krivičnog dela oduvek predstavlja karakteristiku našeg krivičnog sistema još od njegovog početka davnih '30 godina ili od osnivanja Kraljevskim dekretom 1404/'34 onih koji predstavljaju legitimne roditelje sadašnjih Sudova za meloletnike. Naime članom 11 tog dekreta predviđalo se da se maloletnik mora razmatrati sa posebnom pažnjom pri utvrđivanju bioloških, psiholoških i društvenih uzroka koji bi doveli do posebne intervencije prema njemu. A na tom principu se zasniva čitav sistem maloletničke pravde i sa nedavnim stupanjem na snagu Dekreta 488/'88.

Procena ličnosti maloletnika ima svoju istoriju i progresivnu promenu i u samim teorijskim i naučnim aspektima počevši od paradigme ličnost-delinkvencija gde je krivično delo izraz ličnosti krivca, nasleđe pravnog pozitivizma još jako ukorenjenog u našem krivičnom zakoniku: u tom smislu maloletničko pravo se udaljava, utičući i na materijalno pravo² i usvaja kategorije analize koje se mogu odnositi na centrirane paradigme o komunikativnim i simboličkim značenjima devijantnog delovanja, o analizi konteksta u kojem se krivično delo dešava, o interaktivnim aspektima koji se odnose ne samo na minulu priču maloletnika, već i na sadašnju u vezi sa njegovim odnosom sa institucijama, sa procenom odgovornosti i priznanja žrtve. Prema tome iz toga se može zaključiti da su istraživanja o ličnosti maloletnika doživela evoluciju ne samo u odnosu na pravnu formulaciju, već i u odnosu na teorijske stavove kojima se nadahnjuju tehničko-operativni modaliteti analize i ciljevi delovanja.

Ne može se negirati da sa stupanjem na snagu Dekreta 448/'88 postupak, prilagođavajući se edukativnim potrebama (član 1) i postajući instrument odrastanja i socijalizacije za maloletnika, ne omogućava jedan kriterijum diskrecionalnosti od strane sudije pre nego taksativnosti; taj postupak se oblikuje prema maloletniku u odnosu na njegove potrebe i manjkavosti u njegovom odrastanju (član 9).³

2 C. Losana /2008/: *L'ascolto del minore nell'osservazione della personalità*, *Minori Giustizia*, 4, pp.22-30.

3 M. Colamussi /2007/: *Dalla violenza sui minori alla violenza dei minori: una prima verifica degli strumenti legislativi*, *Minori Giustizia*, 4, pp.207-218.

U formulaciji koju predlaže Dekret 448/88 u članu 9 ističe se takva promena koja utiče na kriterijume procenjivanja; naglasak u članu 11 Kraljevskog dekreta bio je pre svega na nedostacima kako u ličnom karakteru tako u društveno-ambijentalnom, za razliku od najskorijeg člana 9 koji pre svega ističe moguće raspoložive izvore uvek u vezi sa ličnošću maloletnika i sredine u kojoj živi.⁴ Kritičnije su druge pozicije⁵ koje ističu, u utvrđivanju o ličnosti maloletnika i najnovijoj formulaciji, prevagu jednog dijagnostičkog modela unutar pozitivističkog pristupa gde je krivično delo direktna posledica sociopsiholoških uzroka koji ga izazivaju; „sadašnjost se u stvari izravnavava kao simptom prošlosti.“⁶ To povlači za sobom nametanje jednog determinizma koji oslobađa odgovornosti učinioca krivičnog dela i paradoksalno dodeljuje sudiji ogromnu diskrecionu moć zasnovanu na uklanjanju uzroka. Sam vaspitni cilj kazne pojačava moć sudstva pošto dopušta da se umiri javno mnjenje u odnosu, u svakom slučaju, na vrednost kontrole samih vaspitnih mera i istovremeno zadovoljava rehabilitacione zahteve. Ova tvrdnja prilično diskutabilna u stvarnosti gde u stvari kaznene instance izgleda nadjačava javno mnjenje sa zahtevom za većom kaznenom strogoćom i upadljivim nepoverenjem u mogućnosti društvene kontrole koje bi vaspitne mere mogle imati. Takva tendencija ka restriktivnijim formama kontrole, iako zasnovana na jačanju osećanja odgovornosti i to takvim da ne isključuju ni mere zatvorskog karaktera posebno prema najtežim slučajevima i od najveće društvene uznemirenosti, već se godinama afirmišu u zemljama kao što su Sjedinjene Države, Velika Britanija i Francuska sa modalitetima prerane „adultacije“ kaznenih odgovora prema maloletnicima⁷.

U istoriji kriminologije prevazilaženje determinizma potiče od afirmacije teorije društvene reakcije, simboličkog interakcionizma i etiketiranja, kao što dobro znamo; „devijantno lice“ je tvorac svoje sudbine, „bira“ na kojoj će strani biti, ali na njegov izbor nesumnjivo utiču društveni i institucionalni odgovori koji stižu na destinaciju putem jasnih komunikativnih kanala; u stvarnosti sama vaspitna projektualnost može da sadrži naopak efekat pojačanja devijantnih procesa. Na istoj liniji De Leo ponovo predlaže kritike pozitivističkom pristupu; sa jedne strane napuštanje traženja uzroka, sa druge centralnost devijantnog delovanja kao jedinice analize jedne interpretacije ponašanja koja bi prevazišla dijagnostičku paradigmu i ostavila porostor motivacijama i značenjima.⁸ Isti preduslovi neposredno ispod nedopuštenih ponašanja mogu se odrediti kao metarizici ne neophodno uzročno povezani sa genezom devijantnog ponašanja⁹. U stvarnosti takva postavka nije lako iskoristiva sa prevalentno dijagnostičkom fizionomijom maloletničkog krivičnog postupka koja je svojstvena utvrđivanju ličnosti maloletnika.

Ali istraživanje o ličnosti maloletnika može se ipak izraziti svrhovitim terminima, prema istom normativnom diktatu pomoću jednog pristupa koji teži da utvrdi

4 P. Patrizi /1996/: *Psicologia giuridica penale*, Giuffrè, Milano.

5 E. Roli /1996/: *Dal reato alla personalità*, Giuffrè, Milano.

6 *Ibid.*

7 G. De Leo, M. Malagoli Togliatti /2000/: *Recenti prospettive di ricerca-intervento sulla prevenzione della devianza minorile*, *Minori Giustizia*, 2, pp. 96-113.

8 G. De Leo, P.Patrizi /1992/: *La spiegazione del crimine*, Il Mulino, Bologna.

9 G. De Leo /2002/: *La devianza minorile*, Carocci, Roma.

izvore pre nego nedostatke; odatle proizlazi ponovno isticanje odgovornosti kao paradigme procene maloletnika koje, ako je i umetnuto unutar dijagnostičkih utvrđivanja, predstavlja fundamentalan stepen slobode u odnosu na paradigmu određivanja uzroka i posledica.

Dijagnostička priroda postupaka koji se tiču računljivosti maloletnika je ispod samog vrednovanja računljivosti maloletnika koja se, bilo u redovnom postupku bilo u maloletničkom, oslanja na noseću osovину našeg sistema krivičnog pravosuđa koja predstavlja procenu sposobnosti shvatanja i htenja, ocenu i sud koji se za maloletnike stiču, kao što je poznato, u konceptu *zrelosti*. **Globalni** koncept¹⁰, koji pretpostavlja prepoznavanje postojanja u subjektu nekih sposobnosti, kao što su sazajna, emocionalna i voljna, kao i shvatanje etičko-društvenog značenja sopstvenih dela. Koncept u velikoj meri različit od duševne poremećenosti, pošto subjekat može biti nezreo i stoga oslobođen iako je duševno zdrav, i relativan koncept pošto se odnosi samo na neke tipologije krivičnog dela i ne na ostale.

Da bi potvrdili ograničenja dijagnostičkog pristupa podstaknutog determinističkom paradigmom i rizika nekog proročanstva koje se samoostvaruje prema budućnosti maloletnika, utvrđivanja ličnosti maloletnika u terminima fiksnim aktuelnom normativom predstavljaju jedan nediskutabilan izvor intervencija usmerenih na vaspitanje i društveno uključivanje samog maloletnika, kao i na rešavanje problematičnih čvorova sa negativnim posledicama po njegovu budućnost. *Destrukturirati* princip procene ličnosti znači *destrukturirati* u celini pravničke i aplikativne principe koji pokreću maloletničku pravdu; iz toga može proistići normativna praznina i operativna konfuzija čije posledice bi prvo pretrpeli maloletnici.

Prema tome problem je u tome kako poboljšati praksu, razjasniti ciljeve, kreirati efikasne instrumente procene sa kojim se slaže većina u cilju sprečavanja različitosti i diskriminacije.

2. PRAVNI PRINCIP PROCENE LIČNOSTI I PSIHOSOCIJALNE PRETPOSTAVKE PODLOŽNE KONCEPTU RIZIKA

Pri razmatranju najnovijih orijentacija na temu intervencija o maloletničkoj delinkvenciji uzimaju se u obzir dva aspekta koji se tiču bilo interpretativnih modela devijantnog ponašanja bilo kriterijuma na kojima zasnovati programe intervencije. Stoga treba učiniti nekoliko opažanja o etiološkim aspektima i o kriterijumima delovanja.

Model na koji se upućuje je onaj koji predviđa multifaktorski pristup genezi prestupničkog ponašanja, model primenljiv u celini i ne samo za maloletnike. Predlagati multifaktorski model znači ne podržavati neki sveobuhvatan model interpretacije zločina, već odrediti faktore koji ga najčešće izazivaju. Ovde je više nego prikladno bliže određenje; treba li da podržavamo faktore koji ga *izazivaju (određuju)* ili u protivnom

10 G. Ponti, I. Merzagora Betsos /2008/: *Compendio di Criminologia*, Raffaello Cortina, Milano, pp.500.

faktore sa njim *korelisane*? Ne radi se o jednoj jednostavnoj terminološkoj distinkciji, već da se izbegne odstupanje mogućeg determinističkog pristupa. U stvarnosti koncept korelacije se potvrdio i u definiciji dijagnoze u medicini; otkrivanje faktora korelisanih sa stanjem bolesti predstavlja preduslov dijagnoze. Analogno tome mogu se odrediti neki faktori korelisani sa genezom devijantnog ponašanja; faktorska analiza može se sprovesti prema dodatnom (jedan faktor se dodaje drugom), prema korelacionom (jedan faktor je korelisani sa drugim), integrisanom (jedan prisutan faktor integriše odsustvo drugih faktora) modelu.¹¹

Ali šta podrazumevamo pod analizom devijantnosti prema nekom multifaktorskom modelu? To znači da na ponašanja koja neko društvo smatra neprihvatljivim prema različitoj stupnjevitosti koje se kreće od jednostavno trasgresivnih ponašanja do društveno opasnih ponašanja, utiče više faktora međusobno različito operativni i različite prirode; a koji su to faktori? Koja je njihova priroda?

Tu se javlja pribegavanje interpretativnim modelima koji uzimaju u obzir zdravlje i bolesti i u prvim fazama života (biološki faktori), koji uključuju porodične veze (porodični faktori) i u odnosu na vaspitne načine, i međupersonalne odnose (grupa ravnopravnih), koji podrazumevaju uticaj sredine (društveni faktori)¹² kao mogućih uzroka takvih situacija lišavanja da podrazumevaju buduće razvoje u devijantnom smeru. Takvi faktori su mogli delovati već u najranijim fazama razvoja ličnosti.

Izostaje sveobuhvatni model interpretacije devijantnosti, iako ga neki vide u kritičkom smislu kao neadekvatnog za određivanje zaista iscrpnih tumačenja tog fenomena¹³ (De Leo, 2002), isto tako kao što se klima tradicionalna interpretativna teorema o devijantnosti kao odgovoru na disfunkcionalnost društvenog sistema bilo u Mertonovoj (1949) paradigmi bilo interakcionoj (Becker, 1963, Lemert, 1967) mada sa duboko različitim konotacijama.

Procena rizika kao pretpostavke intervencija je direktna posledica te interpretativne multifaktorske paradigme; radi se da se iz njih odrede prisutne tipologije i stepen intenziteta bilo u ranoj prevenciji bilo u prevenciji recidiva. Pored toga procena rizika pretpostavlja i analizu koji unutrašnji i spoljni faktori koji se tiču ličnosti maloletnika mogu delovati u pozitivnom smeru (faktori zaštite).

Multifaktorski pristup i procena rizika u oblasti interpretacije i planiranja intervencija koji se tiču maloletnika uticao je na brojne studije koje obuhvataju uže kriminološko istraživanje o razvoju devijantnih karijera; u skorije vreme procena rizika je postala sastavni deo najefikasnijih programa intervencije. Takva tendencija ne isključuje dijagnostičku perspektivu; inovativni aspekt je u metodologiji usvojenoj za procenu rizika, u elastičnosti kojom se razmatraju zaključci i u dinamičnosti datoj za primenjene intervencije. U svakom slučaju koncept razvoja mora preovladavati u maloletniku i stoga sprečiti rizik rigidnosti u dijagnozi i primeni.

11 K. A. Dodge, A. Zelli /2000/: *La violenza nei giovani:tendenze,sviluppo e prevenzione*, G.V.Caprara, A.Fonzi (a cura di) *L'Età Sospesa*, Giunti, Firenze.

12 M. Petrosino, G. Scardaccione G. Mostardi /2006/: *Minori a rischio. Come costruire progetti di tutela*.

13 De Leo G./2002/: *La devianza minorile*, Carocci, Roma.

3. MOGUĆA INTEGRACIJA PREKO UPOTREBE NEKOG STANDARIZOVANOG INSTRUMENTA

Pribežavanje jednom standardizovanom instrumentu za procenu rizika, u ovom slučaju EARN,¹⁴ služi se jednim interpretativnim modelom multifaktorskog tipa koji usmerava procenu rizika pomoću otkrivanja faktora rizika i zaštite; takav postupak utvrđivanja se usmerava ka različitim delovanjima prevencije bilo da je ona primarna ili sekundarna kao prevenciji devijantnosti ili recidive. U krivičnoj maloletničkoj oblasti taj postupak procene rizika ne ometa pomenute principe pod tim postupkom niti se pak kosi sa dijagnostičkom fizionomijom utvrđivanja o ličnosti maloletnika u smislu pomenutog člana 9 Dekreta 448/88.

U jednom svom spisu iz '73 Vercellone je skrenuo pažnju da se „ličnost“, ili profil devijantnog maloletnika ne menja bitno tokom vremena, uzimajući u obzir seljačku Italiju iz 1922, sirotinjski Napulj iz 1965 i poluindustrijsku Italiju '70 godina; fizionomija koja izbija na površinu ostavlja ogroman prostor društvoekonomskoj i kulturnoj depresiji kao elementu koji je karakteriše, isto tako kao što se ne ističu bitne razlike između mladalačke devijantnosti Juga i Severa Italje pošto se u oba slučaja ne pojavljuju mladi koji pripadaju imućnijim i obrazovanijim društvenim klasama. Naravno tu se poziva na statistike koje se odnose na delikte koje su saznali sudski organi. Sa takvim gledištem se delom još i danas slažu, uprkos dubokim društvenim i kulturnim promenama u našoj zemlji izazvanim pre svega prisustvom nomada i stranaca, prisustvom koje karakteriše samu maloletničku delinkvenciju; to daje jednu različitu fizionomiju karakteristikama devijantnosti na jugu i na severu, sa jednom karakterizacijom prevalentno autohtonom u odnosu na sever i prisustvom nomada samo u nekim oblastima zemlje. Društvena i kulturna deprivacija i dalje ostaju jedna raširena konstanta bar u nekim tipologijama krivičnog dela; na veću transverzalnost se nailazi u ponašanju kao što su siledžijstvo u školama i upotrebi droge, iako ipak ostaje pozamašniji broj maloletnika koji potiču iz siromašnijih društvenih slojeva koji ulaze u krivični krug. Da li jedan multifaktorski pristup i upotreba jednog instrumenta za merenje rizika koje su istraživanje i primena smatrali pouzdanim i efikasnim na operativnom planu mogu da skiciraju profil devijantnog maloletnika dostavljajući takve informacije da oni utiču sa boljim rezultatima na prevenciju devijantnog ponašanja? Tu ne možemo izbeći a da ne razmislimo o referentnom teorijskom modelu uzimajući u obzir njegove pozitivne efekte i rizike koji bi međutim mogli prosteći iz rigidne, jednosmerne i kauzalne primene koja ne bi vodila računa o psihosocijalnoj kompleksnosti devijantnog nasatajanja: „... mogu biti neprihvaćene poznate šeme interakcije između faktora rizika i faktora zaštite, pre svega u fazi života – kao u adolescenciji – koju karakteriše diskontinuitet i kriza u razvoju.“¹⁵ Obrazac koji predlažu je taj da se razmatranje faktora rizika postavi unutar tri dimenzije koje predlaže Bandura i koje se tiču ličnosti, sredine i društvenog ponašanja. Prema tome dobijaju važnost i

14 Termin predstavlja akronim koji se koristi za European Assessment of Risks/Needs in Juvenile Offenders i odgovara realizovanom projektu. Radi se o jednom instrumentu za procenu recidivnog rizika nasilnog ponašanja maloletnika koji odgovara raznim područjima koja obuhvataju faktore rizika i zaštite sa ukupnom procenom rizika.

15 G. De Leo, M. Malagoli Togliatti /2000/: *op.cit.* pp. 96-113.

unutrašnji faktori koji se tiču ličnosti u odnosu na sposobnost pozitivnog *copinga* koji bi omogućavao da se suočimo sa rizicima koji se javljaju, kao i percepcijom samoeфикаsnosti i moralne neangažovanosti koji za sobom povlače neminovno olakšavanje ulaska u devijantnost. Rizik prema ovoj postavci ne uzima u obzir lične resurse koji bi mogli usloviti uticaj faktora rizika, ali se razmatra u dinamičkom smislu i efikasnost roditeljskog *monitoringa*, kolektivna porodična i ambijentalna samoeфикаsnost, društvena i institucionalna intervencija, prisustvo relacione porodične disfunkcionalnosti. Samo tumačenje ponašanja treba sprovesti poklanjajući pažnju komunikativnim aspektima; što se tiče odgovornosti suviše rigidni, mehanistički i kontradiktorni mogu uticati u suprotnom smeru na oslobađanje odgovornosti.

Cilj da se izbegne upotreba u rigidnom i mehanicističkom smislu procena rizika prisutan je i kod drugih autora¹⁶ koji predlažu jedan interaktivni model gde nijedan faktor nije direktno korelisan sa negativnim efektima ponašanja već je posredovan indirektnim faktorima; da se razumemo, vaspitni roditeljski modaliteti i iskustva sa grupom značajno smanjuju efekat društvenokulturnih faktora prisutnih pri rođenju na adolescencijalne zahteve. Situacijama siromaštva i kulturne deprivacije mogu posredovati adekvatni porodični odnosi i dobar ugled među vršnjacima.

Pored toga, može se tvrditi da bi neki model procene/intervencije koji se tiče mladalačke devijantnosti trebalo da uzme u obzir koncept razvoja ličnosti koji ne postupa po unapred određenim fazama usmerene individualnim maršrutama u biološkom i psihološkom smislu, koji bi vodio računa o promenama sredine, prema ekološkom modelu, i o uticaju koji te promene imaju na razvoj, o funkciji kognitivnih i emotivnih faktora kao posrednika između bioloških i društvenih faktora, kognitivnih i emotivnih faktora regulisanih vaspitnim uticajem porodice i grupe jednakih. Jedan multifaktorski model može da se pokaže neadekvatnim u nedostatku rešenja za tumačenje koje bi vodilo računa o jednom interaktivnom i sistematičnom modelu.¹⁷ Pored toga, treba potvrditi korelacionu i ne kauzalnu prirodu uticaja faktora rizika na devijantno ponašanje mladih. Pri vraćanju na analizu instrumenta procene koji je upotrebljen u istraživanju objekta Projekta treba specificirati kako je korišćen u verziji namenjenoj sekundanoj prevenciji, to jest, što se tiče maloletnika koji su već ušli u krivični krug na uštrb modela analize stvorenog u cilju rane prevencije.

Uprkos pozitivističkoj fizionomiji koju naš krivični zakonik čuva, a tome su uzrok istorijski, društveni i kulturni momenat u kojem je razrađen tako da se proteže na jednu koncepciju krivične odgovornosti koja, pošto je utemeljena na principu utvrđivanja sposobnosti razumevanja i htenja, ne može a da ne uzme u obzir utvrđivanja kojima se ne može negirati dijagnostička priroda, krivični maloletnički postupak uvodi aktuelnije paradigme u odnosu na one prethodne; bez sumnje se može tvrditi da ako je noseća struktura našeg krivičnog sistema ukotvljena u prošlost a to je uostalom i poreklo samih maloletničkih sudova, norme koje regulišu maloletnički krivični postupak, mada uz nužne razlike, nisu u suprotnosti sa najnovijim

16 K.A.Dodge, A. Zelli /2000/: La violenza nei giovani:tendenze,sviluppo e prevenzione, G.V.Caprara, A.Fonzi (a cura di) *L'Età Sospesa*, Giunti, Firenze.

17 M. Petrosino, G. Scardaccione, G. Mostardi /2006/: *Minori a rischio. Come costruire progetti di tutela*.

teorijskim pristupima bilo da su oni sistemske, interaktivne i multifaktorske prirode. Sam De Leo, mada je u jednom prethodnom napisu kritikovao multifaktorski pristup, pokušava kasnije, kao što je ranije izloženo, primenjujući trijadni model Bandura-a, integraciju unutar procene faktora rizika i faktora zaštite budući da je pretpostavka intervencija prema devijantnim adolescentima.

Sudska fizionomija maloletničkog krivičnog postupka (široka diskrecionalnost dodeljena sudiji) i propisani ciljevi (prevaga edukativnih zahteva maloletnika nad neophodnošću kazne), stoga se nudi, uprkos istorijskom i kulturnom poreklu našeg zakonika, i u primeni drugih paradigmi koje usmeravaju aktivnosti opservacije ličnosti stalno u cilju prevazilaženja dijagnostičke perspektive. Jedna nova naučna paradigma predložena i za izgradnju jedne operativne prakse za opservaciju ličnosti maloletnika tiče se nametanja diskurzivnih nauka, sa posebnim upućivanjem na teorijske linije i operativne strategije naznačene narativističkom i interakcionističkom paradigmom.¹⁸ Ne nedostaju više nego vredne i novije studije zasnovane na analizi naracije lične priče subjekta učinioca devijantnog ponašanja¹⁹; naracija je funkcionalna pre svega pri definiciji Sebe kako u ličnoj dimenziji tako i u društvenoj; ili u interakcionističkoj perspektivi, to što mislim o sebi samom i ono što drugi misle o meni. Pri ponovnom tumačenju simboličkog interakcionizma naznačenog mišljenjem Meada i Blumera preko mišljenja Lonnie Athensa, Ja nije privilegovan sagovornik Sebe, već je to skup unutrašnjih glasova i predstava koje je subjekat obradio preko internalizovanja misli i očekivanja koji potiču od stvarnih ili imaginarnih osoba, ali pak značajnih. Iste referentne grupe mogu da ne uzmu u obzir fizičke zajednice i da stoga one budu samo imaginarne, ali zbog toga ne manje važne.²⁰

A to je ono što se naziva zajednica-utvara, utvara jer stanuje samo u onome ko joj je nosilac, i to takav da usmerava akcije bilo one primerene ili neprimerene, pa čak i nasilne: nasilnička akcija može se odlučiti posle bilo koje forme ograničenja („*overriding* sud“), zauzimajući stav sopstvene zajednice utvare.²¹ Ali ta značenja možemo izvući rekonstruišući devijantnu akciju samo preko naracije učinioca. Mada u jednoj drugačijoj perspektivi i obnavljajući studije o *accountability* analiza naracije može predstavljati jedan instrument koji omogućava da otkrije nivo odgovornosti koji učinilac dodeljuje sebi samom i drugima. Učinilac preko naracije rekonstruiše sopstvenu akciju u pokušaju da je predstavi društveno prihvatljivom. Ali sadržaji diskurzivne situacije predstavljaju i sami jednu akciju pošto se ne radi o ličnim i međividualnim konstrukcijama već odgovaraju jednom praktičnom i instrumantalnom cilju sa društvenim i međuličnim značenjima. Priča je konstruisana da ubedi slušaoca o sopstvenoj verziji događaja navodeći čak opravdanja i pripisujući drugima

18 G. Centomani, E. Martino /2008/: Verso un cambiamento di paradigma per l'osservazione della personalità in ambito penale, *Minori Giustizia*, 4, pp.31-45.

19 G. De Leo, P.Patrizi e E. De Gregorio /2004/: *L'analisi dell'azione deviante. Contributi teorici e proposte di metodo*. Bologna, Il Mulino.

20 Analogan koncept nalazimo u samoj Tajfelovoj teoriji o društvenom identitetu. Minimalne grupe mu određuju konstrukciju i između njih i referentna grupa iako u svojoj realnoj dimenziji i ne u dimenziji pripadnosti. Inače tu se radi pre o jednoj realnoj grupi nego imaginarnoj. (Uporedi V.Burr /2005/: *La persona in Psicologia Sociale*, izd. il Mulino, Bologna)

21 A. Ceretti, L. Natoli /2009/: *Cosmologie violente*, Raffaello Cortina, Milano.

odgovornost.²² Takva metodologija analize dozvoljava da se pristupi dimenzijama Sebe koje se razvija preko naracije i doprinosi da se konstruiše jedno narativno Sebe u kojem se narator reflektuje i prepoznaje u evolutivnom smislu.

Na aplikativnom nivou „sledeći ovu postavku krivično delo se posmatra ne više kao patološki simptom već kao događaj koji se upisuje u biografiju osobe koja ga je izvršila i karakteriše mu način upoznavanja realnosti. Operativne linije se fokusiraju na način upoznavanja realnosti maloletnika, a posebno na ideje o sebi stvorene u vezi sa krivičnim iskustvom u toku, i na porodične, relacije i institucionalne kontekste.“²³ Takva postavka povlači za sobom promenu opservativnog gledišta ne više u objektivnim terminima naučne opservacije ličnosti maloletnika, već sa tačke gledišta konteksta opservacije (institucionalna mesta), onoga koji posmatra (operatora) i efekata izazvanih opservacijom (konstrukcija devijantnog identiteta). Primena narativne/interakcione paradigme menja aplikativne modalitete utvrđivanja o ličnosti maloletnika prema članu 9 Dekreta 448/8 u antitezi sa lekarskom/dijagnostičkom paradigmom i, obnavljajući model analize devijantnog delovanja²⁴, fokusira se na komunikativne i propositivne aspekte, naglašava procenu odgovornosti maloletnika u odnosu na učinjeno krivično delo i u perspektivi na parničnu maršrutu, daje značaj iskustvima preko naracije o Sebi i definicije identiteta.

Ali jedno pažljivije tumačenje procene ličnosti maloletnika prema sudskim parametrima podrazumeva aplikativne modalitete dijagnoze i prognoze koji su, iako uzeti u obzir u dinamičnim i nestatičnim terminima, u odnosu na evolutivnu fazu koja karakteriše maloletne učinioce krivičnog dela, pre svega orijentisani na pravne koncepte kao sposobnost razumevanja i htenja i odgovornost u odnosu na učinjeno delo, sa ciljem da se otkriju najprikladnije mere za maloletnika, u jednoj izbalansiranoj sintezi između krivične odgovornosti i edukativnih zahteva.²⁵ Pored toga diskrecionalnost dodeljena javnom tužiocu da preuzima informacije bez proceduralnih formalnosti i prema tome bez nužnog pribegavanja tehničke podrške nekog veštaka, već, u protivnom, isključivo, socijalnoj istrazi, podrazumeva jačanje dijagnostičke funkcije javnog tužioca i potom i sudije koji postaje ne samo „sudija dela već i sudija lica“ (Ventura, 2008, str. 48) i procesa koji je sa svoje strane „proces *dela i ličnosti*.“²⁶

Prognoza, pošto predstavlja aktivnost usmerenu na budućnost, izgleda da usaglašava potpuno suprotne tendencije: bilo koji parametar da se usvoji, perspektiva toga je otkrivanje rizika budućih recidiva iako interakcioni pristup teži da dodeli veću važnost intervencijama nego ranijim karakteristikama koje odlikuju ličnost maloletnika. To znači da modaliteti sudskih i institucionalnih intervencija mogu paradoksalno predstavljati *rizik* nastavka devijantnog ponašanja pre nego njegovog napuštanja. To

22 G. De Leo, P. Patrizi e E. De Gregorio /2004/: *L'analisi dell'azione deviante. Contributi teorici e proposte di metodo*. Bologna, Il Mulino.

23 G. Centomani, E. Martino /2008/: Verso un cambiamento di paradigma per l'osservazione della personalità in ambito penale, *Minori Giustizia*, 4, pp.31-45.

24 G. De Leo, P. Patrizi /1992/: *La spiegazione del crimine*, Il Mulino, Bologna.

25 C. Losana /2008/: L'ascolto del minore nell'osservazione della personalità, *Minori Giustizia*, 4, pp.22-30.

26 L. Locci /2005/: Gli istituti del processo penale minorile a beneficio del minore: l'irrilevanza del fatto e la messa alla prova. *Minori Giustizia*, 4, pp. 85-104.

je ono što pokazuje jedna kritička studija koja analizira uticaj maloletničke pravde na razvoj devijantnih karijera²⁷ sprovedene na jednoj grupi od 779 subjekata iz siromašnih kvartova Montreala. Ta studija, poduprta još nekim istraživanjima, dolazi do zaključka da dejstvo susreta sa pravdom povećava verovatnoću subjekata da se susretnu sa krivičnom pravdom kao odrasli, u istoj meri u odnosu na adolescentno i preadolescentno doba. Glavna diskriminanta je uticaj jednakih devijantnih koji anulira pozitivne efekte pokrenutih edukativnih intervencija: to pak podrazumeva da se modeli učenja koji su se pokazali prevalentnim i operativnim u toj fazi života strukturiraju u stabilnom smeru tako da postaju operativni i u zreloom dobu.

Takva perspektiva ponovo iznosi teme efekata socijalne reakcije svojstvene za *labeling theory* iako se ovih poslednjih godina razvila tendencija da se *labeling theory* kombinuje sa drugim pristupima usmerenim na to da ne razmatraju efekte socijalne reakcije u apsolutnom smislu, već u odnosu na specifične kategorije koje se odnose na različite grupe osoba, različite tipologije sudske intervencije, različite efekte na identitet subjekata i različite mogućnosti društvenog i radnog uključivanja.

4. PRIMENA KRITERIJUMA NA OSTALE FAZE MALOLETNIČKOG KRIVIČNOG POSTUPKA

Možemo zaključiti da je orijentisanje procene ličnosti maloletnika prema jednoj mreži koja bi predviđala otkrivanje faktora rizika, uzimajući u obzir svaku oblast koja bi mogla uticati na razvoj maloletnika, faktora zaštite i fleksibilnosti, uz dalje određivanje stepena razvoja, kompatibilno sa postizanjem ciljeva kako pravnih tako psiholoških koji su svojstveni maloletničkom krivičnom postupku. Ali da bismo izbegli bilo kakvo skretanje u determinatističkom smeru i da bismo opravdali upućivanje na izrazito lekarsko-dijagnostički pristup, treba uzeti u obzir neke opreznosti; na prvom mestu treba izbeći dodeljivanje kauzalnog odnosa između otkrivenih faktora rizika i devijantnog ponašanja. Kao što se moglo primetiti možemo se uputiti na faktore korelisane na neki efekat, ne na faktore koji proizvode neki efekat. Na drugom mestu treba posvetiti posebnu pažnju otkrivanju faktora zaštite koje ponekad nije lako otkriti posebno ako se koristi neki standardizovan instrument procene; na trećem mestu u oba slučaja procenu treba izvršiti u dinamičkom smislu i ne u statičkom uzimajući u obzir evolutivnu prirodu ličnosti maloletnika. Jedan multifaktorski pristup često ne dozvoljava razmatranje ličnosti maloletnika u njenom globalnom funkcionisanju shvatajući je u jednoj interakcionističkoj i sistematskoj perspektivi kognitivne konstrukcije elaborirane u odnosu na svoje akcije, dimenzije Sebe, efektivne i racionalne modalitete, uticaj grupe jednakih, sve aspekte koji mogu biti sukcesivno stečeni i procenjeni tokom izvršenja preduzetih mera bilo da su zatvorske ili nezatvorske. U stvarnosti opservacija ličnosti maloletnika u maloletničkom krivičnom postupku ne iscrpljuje se fazom aktivnosti javnog tužioca u trenutku

27 U. Gatti, R.E.Tremblay, F.Vitaro /2008/: La Giustizia Minorile: prevenzione o stigmatizzazione? L'effetto a lungo termine delle misure adottate dal Tribunale per i minorenni attraverso l'analisi dei risultati del "Montreal Longitudinal-Experimental Study", *Rassegna Italiana di Criminologia*, II/2, pp.260-270.

notitia criminis sa početkom krivičnog postupka, već se nastavlja i tokom narednih faza procesa, ili pri izvršenju krivičnih mera koje sudija odredi a posebno obustave suđenja sa stavljanjem na probu (član 28 Dekreta 448/88). Takva mera, koja pretpostavlja obustavu postupka uz poveravanje maloletnika učinioca krivičnog dela socijalnim službama za maloletnike pošto se utvrdi edukativni plan koji treba da se sprovede tokom izvršenja mere, upravo se zasniva na kriterijumu opservacije ličnosti („Sudija saslušavši strane, naredbom može odrediti prekid postupka kad smatra da treba da proceni ličnost maloletnika u cilju probe kao što je propisano stavom 2“, člana 28, co. 1, Dekreta 448/88) ili ako mora da kompletira u aktuelnoj fazi procesa tu aktivnost opservacije i procene pre svega fokusirane na odgovornost za učinjeno delo i na raspoložive izvore. Naglasak na odgovornosti pokazuje u velikoj meri odredba koja predviđa delatnosti od strane maloletnika usmerene na popravlanje posledica krivičnog dela i podsticanje pomirenja maloletnika sa oštećenim krivičnim delom (član 28, stav 2 Dekreta 448/88). Procena ličnosti maloletnika ne iscrpljuje se u trenutku odluke o prekidu već se razvija *in itinere* i modulirana je na ispunjenje preuzetih obaveza maloletnika i pokazano napretka.

Uvođenje stavljanja na probu imalo je stalan rast u primeni posle uzdržane upotrebe od strane sudija zbog njegove pravne prirode jasno nadahnute principima *diversion-a* i predviđanja gašenja krivičnog dela usled pozitivnog uspeha probe (član 29 Dekreta 448/88), takvog uspeha da stvara neke nesigurnosti kod teoretičara i onih koji primenjuju pravo da li bi se stavljanje na probu moglo primeniti i kod teških krivičnih dela između ostalih i kod ubistva. Primena kod nasilnih krivičnih dela zaista nije isključena u sudskoj praksi maloletničkih sudova kao što pokazuju raspoloživi podaci. Porast stavljanja na probu pokazao se evidentnim sa **2509** mera u **2008** godini i povećanjem od **5,5%** u odnosu na **2007**. Paralelno se nailazi na procentni rast mera koje se primenjuju u odnosu na maloletnike za koje je počeo krivični postupak sa vrednošću od **12,4%** u **2007** godini. Krivična dela najvećim delom predstavljena su krivična dela protiv imovine (**1253**, pretežno krađe i pljačke), ali i krivična dela protiv lica (**588**) i krivična dela povrede propisa o drogama (**479**). Pored toga povećao se broj stranih maloletnika koji su korisnici te ustanove koja je upočetku izgledala namenjena isključivo italijanskim maloletnicima;²⁸ uzrok je, veća dotacija resursa prisutna kod italijanskih maloletnika u odnosu na strane i to onih koji funkcionišu u okviru primene kriterijuma procene rizika kao faktora zaštite. Može se pretpostaviti veće prisustvo delovanja usluga i mogućnosti koje to područje daje tako da preuima ulogu zamene u odnosu na porodične i ambijentalne resurse raspoložive za maloletnika. U svakom slučaju ostaje fundamentalna procena internih resursa maloletnika moduliranih na procenu osećanja odgovornosti koje ne može a da ne uzme u obzir suočavanje sa učinjenim krivičnim delom, vodeći računa o primeni i na krivična dela izvesne težine kao što je svojstveno stavljanju na probu.

U slučaju primene zatvorskih mera opservaciju vrše zaposleni u ustanovi i neizbežno vode računa i o odnosu maloletnika sa zatvorskom institucijom bilo u odnosu na kognitivnu korist bilo na emocionalna i relacionalna iskustva. Opservacija ličnosti maloletnika u zatvoru se finalizuje u smislu normative na snazi o tretmanu unutar

28 Izvor podataka: Ministarstvo pravde, Odeljenje za maloletničku pravdu, Statistička služba.

zidina to jest, o utvrđivanju kompatibilnosti maloletnika sa uključivanjem u edukativne planove aktivirane unutar zatvora; u takvoj situaciji psihološki razgovor može da bude validan instrument utvrđivanja prema parametrima koji se tiču neposrednih rizika kao što su samoranjavanje ili samoubistvo; rizik psihopatoloških smetnji i potreba farmakoliške intervencije; eventualne teškoće integracije mladog čoveka; fokusiranje pažnje na njegove resurse i ograničenja i na njegovo mentalno funkcionisanje sa društvene i relacije tačke gledišta.²⁹

Za razliku od toga institucije kao što je obustava postupka zbog neznatnosti dela (član 27 Dekreta 448/88) podrazumevaju različite kategorije okrenute analizi ličnosti maloletnika. Pažnja je pre svega koncentrisana na učinjeno delo prema principu „neznatnosti“ koji predstavlja jedan od principa na kojima se zasniva primena člana 27, dok se „slučajnost“ ponašanja izgleda uglavnom približava dijagnozi ličnosti pošto se tiče pre svega utvrđivanja ili neutvrđivanja stilova života mladog čoveka koji su stabilno orijentisani ka devijantnosti. U velikoj meri je prisutan zahtev za dijagnozom ličnosti koja bi vodila računa o mogućnostima da se naknadna ponašanja koja nisu u skladu sa zakonom ponove u budućnosti.

Jedno slično utvrđivanje podložno i dodeli sudskog pomilovanja (član 169 KZ) jeste druga mera koja karakteriše krivične postupke koji se tiču maloletnika; u ovom slučaju „pozitivna prognoza“ predstavlja pretpostavku na kojoj se zasniva dodela oprostaja pored odsustva prethodnih krivičnih osuda, procena koja, prema zakonskim odredbama, zadobija više sudsko-kvantitativan karakter nego psihološki. Stoga za razliku od takvih institucija eksplicit nije orijentisanih na sudske pretpostavke koje se tiču tipologije krivičnog dela i pravnog položaja maloletnika, institucija stavljanja na probu predviđa „... jednu prognozu pozitivne evolucije ličnosti subjekta“ (Cass. Pen. 7.4.1997., CED 208249).³⁰ Pored toga treba precizirati da se procena ličnosti maloletnika kod stavljanja na probu usmerava u cilju izrade plana čija efikasnost se dovodi u korelaciju sa stepenom adhirencije sa subjektivnim potrebama maloletnika. Stoga se mogu izdvojiti dva momenta: onaj o dodeli mere sudijskim dekretom o obustavi radi određivanja koraka koje treba preduzeti sa ciljem edukacije, razvoja i socijalizacije maloletnika i onaj o izvršenju, sproveden od strane socijalnih ustanova za maloletnike sa ciljem potvrde postignutih pozitivnih razvoja. Pozitivni razvoji koji podrazumevaju procesni uspeh sa formulom ukidanja krivičnog dela zbog pozitivnog rezultata probe (član 29, Dekreta 448/88). Međutim tu treba izbeći da se ne padne u zabludu da se razmatraju kriterijum *procenjivanja* onaj izložen odobravanju mere i proces *opservacije* onaj obavljan tokom izvršenja mere korišćenjem jedne formule, opservacije ličnosti najčešće korišćene sa tretmanskim ciljevima svojstvenim krivičnom izvršenju u zatvoru kako za odrasle tako i za maloletnike. U ovom slučaju radi se o analizi puta pređenog prema kriterijumima koji se odnose na otkrivanje rizika, izvora (faktori zaštite), ali i na autonomne i autoregulatorne sposobnosti koje je mladi čovek razvio putem interaktivnih procesa utvrđenih sa institucijama.

29 F. Burrini /1987/: La valutazione del rischio all'ingresso in un istituto penale minorile: una griglia per il colloquio psicologico, *Minori Giustizia*,1/2007, pp.118-125. *Outsider*, Gruppo Abele,Torino,Trad.it

30 L. Locci /2005/: *op.cit.*pp.98.

Procena i opservacija su konstitutivni elementi utvrđivanja ličnosti maloletnika unutar krivičnog postupka koji se ocrtavaju kao jedan *kompleksan* (u modalitetima realizacije) i *celokupan* put koji treba da se razvija u svim svojim fazama i koji je usmeren na više ciljeva ne samo u odnosu na različite procesne faze, već i u odnosu na svrhe koje treba postići.

preveo Zoran Katanić

LITERATURA

- Bandini et al. /2004/: *Criminologia. Il contributo della ricerca alla conoscenza del crimine e della reazione sociale*. Giuffrè, Milano
- Becker H.S. /1987/: *Outsiders, Studies in Sociology of Deviance*, The Free Press, Glencoe, 1963. *Outsider*, Gruppo Abele, Torino, Trad.it
- Burrini F. /1987/: La valutazione del rischio all'ingresso in un istituto penale minorile: una griglia per il colloquio psicologico, *Minori Giustizia*, 1/2007, pp.118-125. *Outsider*, Gruppo Abele, Torino, Trad.it
- Centomani G., Martino E. /2008/: Verso un cambiamento di paradigma per l'osservazione della personalità in ambito penale, *Minori Giustizia*, 4
- Ceretti A., Natoli L. /2009/: *Cosmologie violente*, Raffaello Cortina, Milano
- Colamussi M. /2007/: Dalla violenza sui minori alla violenza dei minori: una prima verifica degli strumenti legislativi, *Minori Giustizia*, 4
- De Leo G., Patrizi P. /1992/: *La spiegazione del crimine*, Il Mulino, Bologna
- De Leo G., Patrizi P. /1999/: *Trattare con adolescenti devianti*, Carocci, Roma
- De Leo G. /2002/: *La devianza minorile*, Carocci, Roma
- De Leo G., Malagoli Togliatti M. /2000/: Recenti prospettive di ricerca-intervento sulla prevenzione della devianza minorile, *Minori Giustizia*, 2
- De Leo G., Patrizi P. e De Gregorio E. /2004/: *L'analisi dell'azione deviante. Contributi teorici e proposte di metodo*. Bologna, Il Mulino
- Dodge K.A., Zelli A. /2000/: La violenza nei giovani: tendenze, sviluppo e prevenzione, G.V. Caprara, A. Fonzi (a cura di) *L'Età Sospesa*, Giunti, Firenze
- Gatti U., Tremblay R.E., Vitaro F. /2008/: La Giustizia Minorile: prevenzione o stigmatizzazione? L'effetto a lungo termine delle misure adottate dal Tribunale per i minorenni attraverso l'analisi dei risultati del "Montreal Longitudinal-Experimental Study", *Rassegna Italiana di Criminologia*, II/2
- Lemert E.M. /1981/: *Human Deviance, Social Problems and Social Control*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1967. *Devianza, Problemi Sociali e forme di Controllo*, Giuffrè, Milano, Trad. it
- Locci L. /2005/: Gli istituti del processo penale minorile a beneficio del minore: l'irrelevanza del fatto e la messa alla prova. *Minori Giustizia*, 4
- Losana C. /2008/: L'ascolto del minore nell'osservazione della personalità, *Minori Giustizia*, 4
- Merton R. K. /1983/: *Social Theory and Social Structure*, The Free Press, Glencoe, 1949. *Teoria e struttura sociale*, Il Mulino, Bologna

- Occhiogrosso F. /2007/: La “nuova” devianza minorile. *Minori Giustizia*, 1
- Patrizi P. /1996/: *Psicologia giuridica penale*, Giuffrè, Milano
- Ponti G., Merzagora Betsos I. /2008/: *Compendio di Criminologia*, Raffaello Cortina, Milano
- Roli E. /1996/: *Dal reato alla personalità*, Giuffrè, Milano
- Ventura N. /2008/: Lanamnesi endoprocessuale della personalità dell'imputato minorenni, *Minori Giustizia*, 4
- Vercellone P. /2005/: Bambini, ragazzi e giudici. *Scritti scelti*. Franco Angeli, Milano

Gilda Scardaccione
Univerzitet Pescara

THE ASSESSMENT OF JUVENILE OFFENDER PERSONALITY IN CRIMINAL PROCEDURE IN ITALY

SUMMARY

In the first part of the paper author criticizes positivistic orientation which, although surpassed in Criminology, still has a foothold in the criminal procedures against juvenile offenders and the reason for that lies in historical, social and cultural circumstances. Instead of detecting defects of socio-psychological nature and asserting that criminal act is not a result of the free will, theories of social reaction, symbolic interactionism and labeling, which treat the offender as the creator of his/her own destiny, should be promoted. The author suggests the use of multifactorial approach in determining the genesis of juvenile delinquency that is equally applicable to other perpetrators. It includes both the risk assessment of future criminal behavior and recidivism, expressed by the existence of factors that are correlated and but not causally connected to criminal behavior, and assessment of protective factors that inhibit commission of crimes. Consideration of risk factors should be set in three-dimensional framework embodied in the personality, the environment and social behavior. The author proposes the use of scientific paradigm of interactionism in criminal proceedings in order to provide the offender with opportunity to reconstruct his/her own criminal act and to try to present it as socially acceptable. This perspective gives the possibility to offender to offer his version of criminal offence. In this way the offense is viewed not as a pathological symptom but as an event that is recorded in the biography of the person who has performed it and which characterizes his/her way of knowing reality.

Key words: juvenile delinquency, assessment, prognosis, observation, correlative factors.